

'ale's-şalât ve mes'eleli imâmeyn fi mescid. Nûrî Muammer, Muḥammed b. Vaḍḍâh mü'essisü medreseti'l-ḥadîş bi'l-Endelüs ma'a Bakî b. Maḥled adlı çalışmasında İbn Vaddâh'ın biyografisini incelemiş, rivayet ettiği hadisleri derlemiş, hocalarının ve talebelerinin geniş bir listesini vermiştir (Rabat 1403/1983).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Vaddâh, *Kitâb al-Bida'* (Tratado Contra Las Innovaciones) (nşr. M.ª Isabel Fierro), Madrid 1988, neşredenin girişi, s. 11-57; Muhammed b. Hâris el-Huşenî, *Aḥbârü'l-fukahâ' ve'l-muḥaddîşîn* (nşr. M. L. Ávila – L. Molina), Madrid 1992, s. 122-132; İbnü'l-Faradî, *Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelüs* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1404/1984, II, 650-653; İbn Abdülber, *Câmi'ü beyânî'l-ilm* (Ebû'l-Eşbâz ez-Züheyfî), Demmâm 1414/1994, II, 1114-1115; İbn Hayyân, *el-Muktebes*, s. 18, 46, 51, 57, 59, 72, 75, 99, 223, 264, 265; Kâdî İyâz, *Tertîbü'l-medârik* (nşr. Abdülkâdir es-Sahrâvî), Rabat 1403/1983, IV, 435-440; Dabbî, *Buḡyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 133-134; İbn Manzûr, *Muḥtaşaru Târîhi Dimaşq*, XXIII, 296-297; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIII, 445-446; a.mlf., *Tezkiretül'l-huffâz*, II, 646-648; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 281-290*, s. 294-296; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, IV, 59; Saferî, *el-Vâfi*, V, 174; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müḡzeb*, II, 179-181; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 275; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 416-417; Mâhlûf, *Şeceretü'n-nür*, I, 76; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 133; Sezgin, *GAS*, I, 474-475; Abdülhâdî Ahmed el-Hüseysin, *Mezâhirü'n-nehdati'l-ḥadîşiyeye fi 'ahdi Ya'kübi'l-Mansûri'l-Muvahḥidî*, Tıtvân 1403/1983, I, 231-233; W. Werkmeister, *Quellenuntersuchungen zum Kitâb al-'İqd al-farid des Andalusiers Ibn 'Abd-rabbih*, Berlin 1983, s. 263-266; Nûrî Muammer, *Muḥammed b. Vaḍḍâh el-Kurṭubî: mü'essisü medreseti'l-ḥadîş bi'l-Endelüs ma'a Bakî b. Maḥled*, Rabat 1403/1983; Saïd b. Nâsir el-Gâmidî, *Ḥaḳîkatü'l-bid'a ve aḥkâmühâ*, Riyad 1414/1994, I, 206-209.

M. YAŞAR KANDEMİR

İBN VÂFİD

(ابن وافي)

Ebû'l-Mutarriif Abdurrahmân
b. Muhammed b. Abdilkebir b. Yahyâ
b. Vâfid el-Lahmî
(ö. 467/1075)

Endülüslü hekim ve eczacı.

Zilhicce 398'de (Ağustos 1008) doğdu; Tuleytula'nın (Toledo) köklü ailelerinden birine mensuptur. Batı literatüründe adı Abenguefit, Albenguefit, Abennufit, Abel Nufit ve Abencenif olarak geçer. Geleneğe göre önce dinî ilimler okudu; özellikle fıkıh alanında belli bir seviyeye ulaştıktan sonra Kurtuba'ya (Cordoba) giderek hekim Ebû'l-Kâsım ez-Zehrâvî'nin derslerini devam etti (İbnü'l-Ebbâr, II, 551). Tıp-

ta daha çok Galen'in (Câlinûs), eczacılığa ise Diskorides'in eserleri üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır (Sâid el-Endelüsî, s. 83-84). Felsefeye de yakın ilgi duyan İbn Vâfid'in bu konudaki çalışmaları günümüze gelmediğinden Aristo ve diğer filozofların doktrinleri hakkındaki düşüncelerini öğrenmek mümkün değildir. Ancak Latîn Ortaçağı'nda "Abenguefit philosoph" diye anılmasına bakarak bu alanda önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan kaynaklarda İbn Vâfid'in zamanımıza ulaşmamış *el-Mecmû' fi'l-filâha* adlı tarım bitkilerine dair zengin muhtevalı eserinden övgüyle bahsedilmesi botanik alanında da başarılı olduğunu göstermekte ve Zehrâvî'nin yanından Tuleytula'ya dönüşünde Emîr Me'mûn b. Zün-nûn'un onu sarayının bahçesindeki süs bitkilerini düzenlemek üzere görevlendirmesi de bunu kanıtlamaktadır. Ayrıca kaynakların ondan vezir diye söz etmesine bakılırsa bu görevin bahçe mimarlığının ötesinde önemli bazı devlet hizmetlerini de kapsadığı ileri sürülebilir. İbn Vâfid'in, besinlerle tedavisi mümkün olan hastalara ilaç verilmemesi ve eğer gerekçiyorsa birleşik ilaçlar yerine basitleriyle yetinilmesi, zorunlu durumlarda ise ancak terkiinde az madde bulunan birleşik ilaçların tercih edilmesi şeklindeki tavsiyesi tıp tarihçilerinin dikkat çektiği önemli bir tedavi yöntemidir (İbn Ebû Usaybia, s. 496). İbn Vâfid 10 Ramazan 467'de (29 Nisan 1075) Tuleytula'da vefat etti.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-Edviyeti'l-müfrede*. Müellifin yirmi yılda yazdığı bu kitap, Diskorides ile Galen'in basit ilaçlarla ilgili eserlerinin bir sentezi mahiyetindedir. İlaçlar, vücutta meydana getirdikleri sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk gibi özellikleri dikkate alınarak eser dört bölüm (derece) şeklinde düzenlenmiş ve her bölüm kendi içinde dört kısma ayrılarak tanıtılmıştır. Emîr Ebû'l-Hasan Ali b. Mücâhid'e ithaf edilen eser Ortaçağ'da Katalanca, Latince ve İbrânice'ye çevrilmiş, XIII. yüzyıla ait olan Katalanca çeviri L. Faraudo de Saint Germain tarafından yayımlanmıştır (Barcelona 1945). Millás Vallicrosa'ya göre Latince ve İbrânice çevirilerine ait neşirler eksiksiz durumdaki Katalanca tercümeden yapılmış özet mahiyetindedir (*el-Mü'errihu'l-'Arabî*, s. 176). Kitap Luisa Fernanda Aguirre de Cárcer tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır. I. cilt eserin geniş bir tanıtımı ile İspanyolca çevirisinden, II. cilt Arapça metinden oluşmaktadır (bk. bibl.). 2. *Kitâbü'l-Visâd fi't-ṭib*. İnsan vücudunda baştan ayağa kadar her

organda ortaya çıkabilecek hastalıklara karşı kullanılan ilaçların terkip, tarif ve faydalarını konu almaktadır. Eserin bilinen tek nüshası Escorial Library'de (nr. 833) kayıtlı olup Londra'da Wellcome Historical Medical Library'deki (Or. 185) nüsha bunun özeti mahiyetindedir. Eser, Camilo Alvarez de Morales tarafından 1976 yılında Granada Üniversitesi'nde doktora tezi olarak neşre hazırlanmış ve İspanyolca'ya tercüme edilmiştir. Tezin Arapça metin dışındaki bölümleri yayımlanmıştır (*El Libro de la almohada de Ibn Wâfid de Toledo*, Toledo 1980). İbn Vâfid'in ayrıca *el-Mecmû' fi'l-filâha*, *Mücerrebât fi't-ṭib*, *Kitâbü Tedkiki'n-naẓar fi 'ileli ḥasseti'l-başar*, *Kitâbü'l-Muḡiş* adlı eserleri kaynaklarda zikredilmektedir. İbn Vâfid banyo ile tedaviye dair bir risâle de yazmış olup Latince tercümesi mevcuttur (*De balneis sermo*, Venice 1553).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Vâfid, *Kitâbü'l-Edviyeti'l-müfrede* (nşr. L. F. Aguirre de Cárcer), I-II, Madrid 1995; Sâid el-Endelüsî, *Ṭabaḳâtü'l-ümam* (nşr. L. Şeyho), Beyrut 1912, s. 83-84; İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-'ulema'* (Lippert), s. 225-226; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmil*, Kahire 1966, II, 551; İbn Ebû Usaybia, *'Uyûnü'l-enbâ'*, s. 496; Brockelmann, *GAL*, I, 638; *Suppl.*, I, 887; Sartori, *Introduction*, s. 728; Ullmann, *Die Natur und Geheimwissenschaften*, s. 443-444; Abdülmecid Na'na', *el-İslâm fi Tuleytula*, Beyrut, ts. (Dârü'n-nehdati'l-Arabiyye), s. 255-257; J. Vernet, "İbn Wâfid", *DSB*, XIV, 112-113; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethul-lah), III, 326; "Kitâbü'l-Visâd li'bn Vâfid, mülahâş li-risâleti düktürâh" (trc. Hikmet Ali Üveysî), *el-Mü'errihu'l-'Arabî*, XIII, Bağdad 1980, s. 171-188; Camilo Alvarez de Morales, "Nuevos datos Sobre al-Kitâb al-Wisâd. El Manuscrito or. 185 de la Wellcome Historical Medical Library", *Miscelanea de Estudios Arabes y Hebraicos*, XXIX-XXX, Granada 1980-81, s. 53-60; J. F. P. Hopkins, "İbn Wâfid", *EP* (İng.), III, 962-963; Zerâ Yemini Kâşî, "İbn Vâfid", *DMB*, V, 45-46.

MAHMUT KAYA

İBN VAHŞİYYE

(ابن وحشية)

Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Kays
b. el-Muhtâr el-Keldânî (Kesdânî)

X. yüzyılda yaşadığı kabul edilen
mütercim, astrolog ve simyacı.

Hayatı ve eserleri üzerinde hayli tartışma bulunmakta, hatta yaşayıp yaşamadığı kesin olarak bilinmemektedir. İbnü'n-Nedîm'e göre gerçek bir şahsiyet olup X. yüzyılda Bağdat'ta yaşamıştır. Keldânî soyundan geldiği için çok iyi bildiği ve İbnü'n-Nedîm'in yanlışlıkla Nabatîce dediği Süryânîce'den Arapça'ya tercü-

meler yapmış, sihir, tılsım ve simya alanlarında birçok eser kaleme almıştır (*el-Fihrist*, s. 342, 433, 504). Ayrıca İbnü'n-Nedîm, İbn Vahşiyye'nin talebesi ve kâtibi olan Ebû Tâlib Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Abdülmelik ez-Zeyyât'ın kendi döneminde yaşadığını ve muhtemelen bir süre önce öldüğünü de söylemektedir ki (a.g.e., s. 433) bu durumda eğer isim zinciri hatası verilmişse İbnü'z-Zeyyât'ın Şîi veziri Muhammed b. Abdülmelik b. Ebân'ın torununun torunu olması gerekir (*E²* [İng.], III, 963). İbnü'n-Nedîm, İbn Vahşiyye'nin Mısırlı simyacı Osman b. Süveyd el-İhmîmî ile mektuplaştığını ve bazı konularda onunla tartıştığını da söyler (*el-Fihrist*, s. 505). Ancak eserinin 433. sayfasında bu Mısırlı simyacıdan Selâme b. Süleyman el-İhmîmî diye söz etmesi aktardığı bilginin doğruluğu hakkında şüphe uyandırmaktadır. Öte yandan onun iki ayrı başlık altında verdiği İbn Vahşiyye'nin soy kütüğünde yer alan isim zincirinde de bazı farklılıklar görülmekte ve eserde bu şahıslar hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu hususların, İbn Vahşiyye'nin gerçekten yaşadığı konusunda şüpheye yol açmasına karşılık *el-Filâhatü'n-Naba'iyye*'nin girişinde kitabın İbn Vahşiyye tarafından 291'de (904) Arapça'ya çevrildiğinin ve 318'de (930) İbnü'z-Zeyyât'a yazdırıldığı belirtilmesi (I, 5) İbnü'n-Nedîm'in verdiği bilgileri destekler niteliktedir.

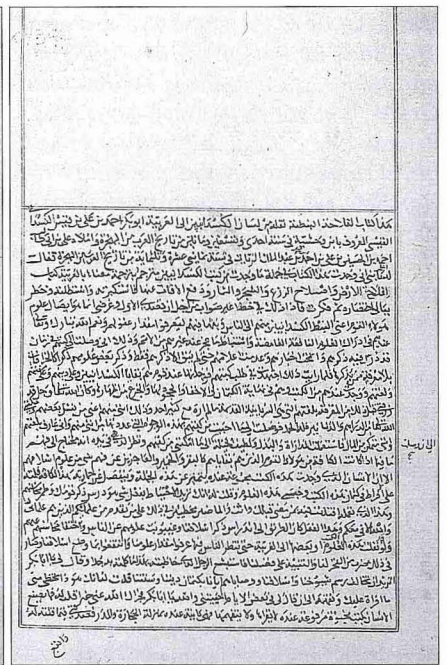
İbn Vahşiyye'nin eserlerinde yer yer Kur'ân-ı Kerim'den ve hadislerden örnekler vermesine ve İslâmî değerlere karşı son derece saygılı davranmasına bakılırsa onun -veya bu eserleri kaleme alan şahsın- müslüman olduğu ileri sürülebilir. Nitekim İbnü'n-Nedîm ondan "süfî" diye bahseder. Fakat o dönemde simya ve tılsım gibi gizli ilimlerle uğraşanların da süfî nisbesiyle anıldığı dikkate alınırsa bu ifadenin tasavvufu içermediği söylenebilir.

XIX. yüzyılda İbn Vahşiyye ve ona nisbet edilen eserler üzerine başlatılan tartışmalar günümüzde de sürdürülmektedir. Bu konudaki tezleri dört grupta toplamak mümkündür: a) İbn Vahşiyye eski Keldânî eserlerini Arapça'ya çeviren bir mütercimdir. b) Söz konusu eserler apokrif olup İbn Vahşiyye tarafından kaleme alınmıştır. c) Gerçek müellif Ebû Tâlib İbnü'z-Zeyyât'tır; ancak yazdıktıkları İbn Vahşiyye'ye isnat etmiştir. d) İbn Vahşiyye diye bir şahıs yoktur; bu hayali kişiliği İbnü'z-Zeyyât ortaya atmıştır (Sezgin, IV, 326-327).

Eserleri. Klasik ve modern literatürde İbn Vahşiyye'ye nisbet edilen yirmiyi aşkın eserden günümüze ulaşanları şunlardır: 1. *el-Filâhatü'n-Naba'iyye*. İbn Vahşiyye adıyla özdeşleşen bu eser İslâm öncesi dönemlerde Yakındoğu'da yaşayan halkların tarım, botanik, coğrafya ve astronomi hakkındaki bilgi ve kültürlerini yansıtan en önemli kaynaktır. İbn Vahşiyye, kitabın girişinde öğrencisi İbnü'z-Zeyyât'a kadim Keldânî ilim ve kültürünün unutulmaya yüz tuttuğundan yakınır. Bu duruma gönlünün razı olmadığını, zira kendisinin de Keldânî soyundan geldiğini söyledikten sonra bu eseri nasıl elde ettiğini anlatır (I, 5-8). Ona göre kitabın asıl adı *İflâhu'l-arz ve ıslâhu'z-zero'* ve *ş-şecer ve ş-şimâr ve def'u'l-âfâti 'anhâ'* dir ve üç müellifi vardır; ilk kısmını yazan Sağris adlı Ken'anlılar zamanında yaşamış birinin bıraktığı yerden Yantuşar adındaki başka biri devam ettirmiş, nihayet Kusâmi denilen bir âlim onu tamamlamıştır. Kendisi de eseri 291'de (904) Bağdat'ta tercüme etmiş ve yirmi altı yıl sonra talebesi İbnü'z-Zeyyât'a yazdırmıştır (I, 9). 1835'ten 1875'e kadar şarkiyatçılar arasında hararetle tartışmalara konu olan kitap, dil ve üslup bakımından ana dili Arapça olan birinin kaleminden çıkmışa benzemektedir. Quatremere'e göre

milâttan önce VI. yüzyılda Nebukadnezar (bk. BUHTUNNASR) döneminin ürünüdür; Chwolson milâttan önce XIV., Meyer milâttan sonra I. yüzyıla yerleştirir. Ernest Renan ise onun III-IV. yüzyıl Doğu Helenizmi'nin Sâbîi veya Mendâi ürünü olduğunu savunur. Buna karşı von Gutschmid, içerdiği bazı hristiyanî unsurlardan hareketle sahteliğini ve İbn Vahşiyye'nin mütercimi değil müellifi sayılması gerektiğini iddia ederek X. yüzyılda yazıldığını söyler. Daha sonra Theodor Nöldeke, Carlo A. Nallino ve Brockelmann, von Gutschmid'in bu tezini tartışır; özellikle Nöldeke, kitabın İbnü'z-Zeyyât tarafından yazılıp İbn Vahşiyye'ye isnat edildiğini ileri sürer. Onların arkasından Paul E. Kraus, İbn Vahşiyye adında birinin bulunmadığı, eserin tamamen İbnü'z-Zeyyât tarafından meydana getirildiği iddiasını ortaya atar. Fuat Sezgin'e göre İslâm'ın zuhurundan önce *el-Filâhatü'n-Naba'iyye*'nin Grekçe'si de Orta ve Doğu Akdeniz çevresinde yaygın haldeydi (*The Book of Nabatean Agriculture*, neşreden giriş). Çeşitli bölümlere ayrılan *el-Filâhatü'n-Naba'iyye*'nin Fuat Sezgin tarafından yedi cilt halinde tıpkıbasımı yapıldıktan sonra (bk. bibl.) Tefvik Fehd ilmi neşirini gerçekleştirdi (I, Dimaşk 1993; II, 1995). Daha önce eserin hurma ağacıyla

İbn Vahşiyye'nin *el-Filâhatü'n-Naba'iyye* adlı eserinin ilk iki sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3028)

ilgili bölümünü İbrâhim es-Sâmerrâî *Kitâbü'n-Nahîl* adıyla yayımlamıştı (*el-Mevrid*, I/1-2 [Bağdad 1971]). 2. *Şevku'l-müşteham fi ma'rifeti rumûzi'l-aqlâm*. İbrânî, Grek ve Hint kültürlerinde meşhur bazı şahıslara atfedilmiş, burç ve gezegenlerin sembolü sayılan doksan üç gizli (mestûr) alfabeyi içermektedir. Büyü ve tılsım yapımında kullanıldığı bilinen şifre mahiyetindeki bu yazılar genellikle bâtinî eğilim taşıyanların ilgisini çekmiştir. Eser Joseph F. von Hammer-Purgstall tarafından yayımlanmıştır (London 1806). 3. *Kitâbü Tenkelûşe el-Bâbilî fi şuveri burûci'l-felek ve mâ tedüllü 'aleyhi min ahvâli'l-mevlûdîn*. Bâbil kültürüne ait olan eserin müellifi, yedi gezegeni sembolize etmek üzere yapılan yedi tapınaktan birinin bakımıyla görevli Tenkelûşe adındaki bir bilginidir (İbnü'n-Nedîm, s. 377). Milâttan sonra I. yüzyıl civarında yazıldığı sanılan eser Arapça'dan önce VI. yüzyılda Pehlevîce'ye tercüme edilmiştir. 4. *Kitâbü's-Sümûm*. Zehirlerle ilgili iki ayrı risâlenin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur; bunlardan ilki Akukukali Suhab Sat'a, ikincisi Yerbûke en-Nabatî'ye aittir. Cündişâpûr tıp çevrelerince kullanılan zehirlere dair bir el kitabı mahiyetindeki eser bakma ile öldüren şeyler, korkutan seslerin yol açtığı ölümler, koklamak suretiyle öldüren zehirler, yeme ve içme yoluyla öldüren şeyler, dokunulduğunda öldüren zehirler gibi çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Sekizinci bölümden sonrası yılan, akrep ve örümcek sokmalarının sebep olduğu zehirlenmelerle kuduz köpek ısırmasının yol açtığı ölümleri anlatmaktadır. Martin Levey kitabı İngilizce'ye çevirerek *The Book on Poison of Ibn Wahshiya and its Relation to Early Indian and Greek Text* adıyla yayımlamıştır (Philadelphia 1966). 5. *Kitâbü'l-Edvâr el-kebir 'alâ mezhebi'n-Nabat (el-Uşûlü'l-kebir)*. Simyaya dair olup dokuz risâleden meydana gelmiştir. İbnü'l-Mitrân esere *İhtişâru Kitâbi'l-Edvâr li'l-İskenderâniyyîn* adıyla bir muhtasar yazmıştır. 6. *Esrârü'l-felek*, İbn Vahşiyye, *el-Filâha-tü'n-Nabatîyye*'nin mukaddimesinde adını *Kitâbü Devenây el-Bâbilî fi es-rârü'l-felek ve'l-ahkâm 'ale'l-havâdis min harekâtî'n-nücûm* şeklinde verir ve Arapça'ya çevirdiği ilk kitap olduğunu, asıl metnin 2000 varak tuttuğunu ve uzunluğundan dolayı sadece baş kısmından bir bölümü tercümeyle yetindiğini söyler (I, 8).

Kaynaklarda İbn Vahşiyye'ye isnat edilen diğer eserler de şunlardır: *Esrârü*

Utarid, *Uşûlü'l-hikme*, *er-Riyâse fi 'ilmi'l-firâse*, *Risâle fi ma'rifeti'l-hacer*, *Sidretü'l-müntehâ*, *eş-Şevâhid fi'l-haceri'l-vâhid*, *eş-Tılsimât*, *Kitâbü Bâlinûs el-Hakîm*, *Keşfü'r-rumûz ve işâretü'l-hükemâ'* ile *'l-haceri'l-a'zam*, *Me'âlî'u'l-envâr fi'l-hikme*, *el-Vâzih fi tertibi'l-'amelî'l-vâzih*, *el-Heyâkil ve't-temâsil* (İbn Vahşiyye'nin eserleri için bk. İbnü'n-Nedîm, s. 433, 504-505; Sezgin, IV, 282-283; VII, 77-79, 161; *EI*² [İng.], III, 964-965; *DMB*, V, 68-69).

BİBLİYOGRAFYA :

Ibn Wahshiya, *The Book of Nabatean Agriculture. Al-Filâha al-Nabatîya* (nşr. Fuat Sezgin), I-VII, Frankfurt 1984, neşredenin girişi; ayrıca bk. tür.yer.; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 342, 377, 433, 504-505; İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-'ulemâ'* (Lippert), s. 104-105; Brockelmann, *GAL*, I, 280-281; *Suppl.*, I, 430-431; Sarton, *Introduction*, I, 634-635; Sezgin, *GAS*, IV, 282-283, 326-327; VII, 77-79; Ullmann, *Die Medizin*, s. 328-331; a.mlf., *Die Natur und Geheimwissenschaften*, s. 440-442; Sami K. Hamarneh, "İbn Vahshiyya", *DSB*, XIV, 117-119; George O. S. Darby, "İbn Vahshiya in Mediaeval Spanish Literature", *ISIS*, XXXIII/90 (1941), s. 433-438; T. Fahd, "İbn Vahshiyya", *EI*² (İng.), III, 963-965; Muhammed Ali Mevlevî, "İbn Vahşiyye", *DMB*, V, 67-76.

MAHMUT KAYA

İBN VÂRE

(ابن وارة)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Müslim b. Osmân b. Vâre er-Râzî (ö. 270/884)

Hadis hâfızı.

190 (805-806) yılı civarında Rey'de doğdu; büyük dedesine nisbetle İbn Vâre diye anıldı. Tahsil için yaptığı uzun yolculukları sırasında Ebû Âsım en-Nebîl, Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî, Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn, Kabîsa b. Ukbe, Ubeydullah b. Mûsâ el-Absî, Ebû Müshir, İbn Ziyâd en-Nisâbü'rî, İbn Ebû'l-Cârûd, Ârim el-Basrî gibi hocalardan hadis öğrendi. Kendisinden yaşça büyük olan Zühli ile Ali b. Medînî, Ebû Avâne el-İsferâyînî, Ebû Zûr'a er-Râzî, Ebû Hâtim er-Râzî, İbn Ebû Hâtim, Nesâî, İbn Ebû Dâvûd, Hüseyin b. İsmâil el-Mehâmilî ve *el-Câmi'u's-şahih*'inde yer vermemesine rağmen Buhârî ondan rivayette bulunan talebeleridir. İbn Vâre'nin Süfyân b. Uyeyne ve Yahyâ b. Saîd el-Kattân'dan hadis dinlediği ileri sürülmüş, ancak bunun doğru olmadığı belirtilmiştir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*², XIII, 31). İbn Vâre Ramazan 270'te (Mart 884) Rey'de vefat etti. Bazı kaynaklarda onun 265'te (878-79) öldüğü söy-

lenmekteyse de Zehebî bunun doğru olmadığını kaydetmiştir (*a.g.e.*, XIII, 31).

Hadis otoritelerinin güçlü bir hâfizaya sahip olduğunu bildirdikleri İbn Vâre'yi Nesâî ve İbn Ebû Hâtim güvenilir olarak tanıtmakta, Ebû Ca'fer et-Tahâvî de onun hadis ilmini iyi bildiğini söylemektedir. Ebû Zûr'a'nın, yanına geldiğinde kalkıp İbn Vâre'yi kendi yerine oturtması ona verdiği değeri göstermesi bakımından önemlidir (Hatîb, III, 259). Kibirli olduğu zikredilen İbn Vâre kendini "ebû'l-hadis, ümmü'l-hadis, zû'r-rihleteyn" gibi sıfatlarla tanıttı. Bu huyu sebebiyle Süleyman b. Dâvûd eş-Şâzekûnî ve Ebû Küreyb el-Hemdanî gibi âlimler ona hadis rivayet etmemişlerdir. Çevresindeki insanlar kendisinden hadis dinlemek istedikleri halde zaman zaman rivayete ara vermesinin de bu kişiliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Sâlih b. Ahmed b. Hanbel'in *Sîretü İmâm Ahmed b. Hanbel* adlı eserini rivayet eden İbn Vâre'nin (Sezgin, I, 503) pek çok eseri bulunduğu belirtilmekteyse de (*Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 18; Kehlâle, XII, 21) bunlardan hiçbirinin adı zikredilmemekte ve günümüze ulaşmış ulaşılmadıkları bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VIII, 79-80; İbn Hibbân, *eş-Sikât*, IX, 150; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, III, 256-260; İbn Ebû Ya'la, *Ṭabakâtü'l-Hanâbile*, I, 324; Mizî, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXVI, 444-452; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam* (Atâ), XII, 204-205; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 575-577; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*², XIII, 28-32; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 261-280*, s. 176-178; Safedî, *el-Vâfi*, V, 27; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, IX, 451-453; Süyûtî, *Ṭabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 261; Hazrecî, *Hulâşatü Tehzib*, s. 359; *Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 18; Kehlâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XII, 21; Sezgin, *GAS*, I, 503.

ALİ AKYÜZ

İBN VÂSİL

(ابن واصل)

Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Sâlim b. Nasrillâh et-Temîmî el-Hamevî eş-Şâfiî (ö. 697/1298)

Eyyûbî dönemi tarihçisi.

2 Şevval 604'te (20 Nisan 1208) Hama'da doğdu. Babası Sâlim b. Nasrullah, Eyyûbîler'den Dimaşk hâkimi el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd'un hizmetinde bulunmuş, bir müddet Hama ve Maarretünnu'mân kadılığı görevini yürütmüştür. Çocukluğu Hama'-